

**RAZLIKA IZMEĐU BOSANACA I HERCEGOVACA,
BOŠNJAKA I MUSLIMANA**

**THE DIFFERENCE AMONG BOSNIANS AND
HERZEGOVINIANS, BOSNIAKS AND MUSLIMS**

Sažetak

Ustav BiH sadrži pravne norme o Bosancima i Hercegovcima, Bošnjacima i muslimanima. Ove pravne norme su različite pravne prirode. Norme o Bošnjacima ne pripadaju hijerarhiji pravnih akata i normi, nego su isključivo ustavna kategorija. Druge dvije vrste pravnih normi pripadaju ustavnom i upravnom pravu. Od Bosanaca i Hercegovaca kao pravnog subjekta treba razlikovati Bosance i Hercegovce kao posebnu socijalnu grupu. Sadašnji ustavni poredak u Bosni i Hercegovini nije spojiv sa pravom Evropske unije. To otežava nesmetano popisivanje stanovništva, domaćinstava i stanova 2013. godine na osnovu odgovarajućeg Zakona koji je Parlamentarna skupština usvojila 2012. godine. Ova konceptualna nesaglasnost onemogućava prikupljanje i evidentiranje podataka bez protivrječnosti, što dovodi u pitanje autentičnost materijalnih akata uprave koji se po zakonu moraju saopćiti popisivačima. Zato je potrebno usvojiti izmjene i dopune Zakona o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini u 2013. godini.

Ključne riječi: *državljanstvo kao javnopravni odnos, politički subjekt, sloboda vjeroispovijesti i sloboda izražavanja, materijalni akti uprave/evidencija kao akti dokumentovanja*

Summary

The B-H Constitution contains legal norms regarding Bosnians and Herzegovinians, Bosniaks and Muslims. These legal norms are of different legal nature. The norms regarding Bosniaks do not belong to the hierarchy of legal acts and norms, rather standing as the constitutional category solely. Two other sorts of legal norms are belonging to the constitutional and administrative law. One needs to distinguish Bosnians and Herzegovinians as a special group from Bosnians and Herzegovinians as the legal entity. The

current constitutional order of Bosnia and Herzegovina is not compatible with the law of European Union. That complicates smooth taking the census of population, households and dwellings in 2013 based on the relevant Law adopted by the Parliamentary Assembly in 2012. That conceptual disagreement leads to the contradictory data collecting and recording, which calls into question the authenticity of the administrative material acts whose reporting to the census-takers is required by law. Therefore it is necessary to adopt Amendments to the Law on Census of Population, Households and Dwellings in Bosnia and Herzegovina in 2013.

Keywords: *citizenship as a public law relationship, political entity, religious freedom and freedom of expression, material administrative acts-records as documented acts.*

I

Opća teorija države i nauka međunarodnog javnog prava utvrđuju da su za postojanje države potrebna tri elementa: stanovništvo, teritorij i vlast.¹ Njihov međusobni odnos uređuje ustav kao opći pravni akt kojim se regulira politički i ekonomski poredak u državi. Na osnovu ovog pravnog akta i cjelokupnog pravnog poretka država je pravna osoba. Kao pravni subjekt stupa u pravne odnose sa većinom pripadnika svog stanovništva, jer njegov dio čine i stranci, a rijetko i apatridi. U bosanskohercegovačkom javnom pravu državljanstvo je neizbježan pravni odnos trajnog karaktera između građanina i države. Ovaj odnos uređuju međunarodno javno i evropsko pravo, te ustavno i upravno pravo kao nacionalne grane prava.

U općem međunarodnom javnom pravu UN su usvojile Konvenciju o nacionalnosti udatih žena 1957. godine i Konvenciju o smanjenju broja osoba bez državljanstva 1961. godine.

U partikularnom međunarodnom javnom pravu Vijeće Evrope usvojilo je Evropsku konvenciju o državljanstvu. Kao članica Vijeća Evrope i na osnovu Ustava BiH² država Bosna i Hercegovina je pravno

¹ Hans Kelsen, *Allgemeine Staatslehre*, Österreichische Staatsdruckerei Wien, 1993, str. 95–160. Vladimir Đuro Degan, *Međunarodno pravo*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2000, str. 224–233.

² Član III stav 3. pod tačkom a) Ustava BiH.

obavezna ponašati se u skladu sa ovom konvencijom. Ovim aktom općenito su regulirani načini sticanja i gubitka državljanstva.³ Odredba o zabrani diskriminacije, kao demokratska tekovina, zahtijeva da norme svih država članica ne smiju sadržavati razlike ili uključivati bilo kakvu praksu koja se svodi na diskriminaciju po osnovu spola, vjere, rase, boje kože ili nacionalnog ili etničkog porijekla. Svaka država ugovornica treba se rukovoditi principom zabrane diskriminacije svojih građana, bez obzira da li su oni državljani od rođenja ili su njeno državljanstvo stekli kasnije.⁴ I Ustav BiH sadrži istu odredbu: „No person shall be deprived of Bosnia and Herzegovina or Entity citizenship on any ground such as sex, race, color, language, religion, political or other opinion, national or social origin, association with a national minority, property, birth or other status“.⁵

Dakle, na osnovu ovih odredbi može se reći da je Bosanac i Hercegovac pravna kategorija i da pojam Bosanac i Hercegovac znači pravni subjekt u pravnom odnosu između države Bosne i Hercegovine i pripadnika njenog stanovništva, bez obzira da li se radi o Bošnjacima, Srbima, Hrvatima ili nacionalnim manjinama. Oni su svi Bosanci i Hercegovci zato što je državljanstvo bosanskohercegovačko, dok npr. Bošnjaci u Sloveniji, Hrvatskoj, Srbiji, Crnoj Gori, Makedoniji i Kosovu ili dijaspora, koja se odrekla bosanskohercegovačkog državljanstva u skladu sa Zakonom o državljanstvu BiH, nije Bosanac i Hercegovac, nego Nijemac, Austrijanac, Francuz, Amerikanac itd.

Od svakog pojedinog Bosanca i Hercegovca kao pravnog subjekta u javnopravnom odnosu državljanstva treba razlikovati Bosance i Hercegovce kao posebnu socijalnu grupu. Pripadnici ove grupe sebe negativno određuju, tako što ne žele da budu Bošnjaci, Srbi ili Hrvati, nego nešto drugo. Ovu socijalnu grupu čine potomci rođeni u etnički, nacionalno i vjerski miješanim brakovima u kojima su roditelji iz bošnjačkog, srpskog, hrvatskog naroda, ali ne nužno, jer ima i Bosanaca i Hercegovaca iz islamskog bosanskohercegovačkog kulturno-povijesnog kruga. U Evropi to je specifičnost samo Bosne i

³ Članovi 6, 7. i 8. Evropske konvencije o državljanstvu.

⁴ Član 5. Evropske konvencije o pravu državljanstva.

⁵ Član I stav 7. tačka b) Ustava BiH: „Nijedna osoba neće biti lišena državljanstva Bosne i Hercegovine ili entiteta na bilo kojem osnovu kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, religija, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, povezanost sa nacionalnom manjinom, vlasništvom, rođenjem ili drugim statusom“.

Hercegovine i postojanje ove socijalne grupe mora se poštovati. U suprotnom to bi bila diskriminacija zabranjena u evropskom pravnom poretku i u Ustavu BiH.

Tako je državljanstvo u Bosni i Hercegovini postalo pravni osnov tolerancije među konstitutivnim narodima i nacionalnim manjinama. Isto je i u drugim evropskim državama sa razvijenom demokratskom tradicijom u kojima žive nacionalne manjine. U političkoj filozofiji tolerancija se tumači kao „odnos različitih društvenih subjekata moći“⁶ i koegzistencija različitih vrijednosti, uvjerenja i ideologije.⁷

Prema Zakonu o državljanstvu BiH, Zakonu o državljanstvu FBiH i Zakonu o državljanstvu RS, državljanstvo se može steći na pet načina. U Bosni i Hercegovini državljanstvo se uglavnom stiče po porijeklu, odnosno rođenjem (*ius sanguinis*) i po mjestu rođenja (*ius soli*). O ovom pravnom odnosu ne donosi se upravni akt, jer bi ovaj akt zbog spomenutih najčešćih načina sticanja državljanstva bio samo deklaratorne prirode.

Zato se konkretan upravnopravni odnos državljanstva ostvaruje vođenjem materijalnih akata uprave, odnosno evidencija kao akata dokumentovanja u matičnim knjigama državljana, a dokazuje se izvodom iz ovih knjiga općinskih službi za opću upravu, različitim vrstama pasoša i putnim listom.

Od državljanstva mora se razlikovati državljanin, koji ima dvostruki društveni status. On je pravni subjekt u upravnopravnom odnosno javnopravnom odnosu. Ovaj subjektivitet omogućava mu pripadnost državnoj zajednici. Na osnovu ovog pravnog statusa državljanin je politički subjekt u demokratskoj zajednici. Ovim subjektivitetom ostvaruje pravo na sudjelovanje u oblikovanju i upravljanju zajednicom. Pod državljaninom podrazumijeva se apstraktna osoba koja ostvaruje političko pravo. Ovakva osoba oslobođena je od fizičkih (spolnih, starosnih), socijalnih (pripadnost sloju ili klasi), nacionalnih, političkih, *religijskih* i drugih bitnih

⁶ Arsen Bačić i dr., *Leksikon temeljnih pojmova politike: abeceda demokracije*, Fond otvoreno društvo BiH, 1994, str. 27.

⁷ *Abeceda demokracije*, ibid., str. 27.

osobina osobe. Takvo shvatanje državljanina zasniva se na ideji jednakosti, koja se u normativnopravnom smislu izražava zabranom diskriminacije. Kao subjekt javne sfere državljanin je ravnopravan subjekat koji razumno prosuđuje o javnim poslovima.⁸

Državljeni su subjekti aktivnog i pasivnog biračkog prava u svakoj državi. U Bosni i Hercegovini to pravo ostvaruje se glasanjem za političke predstavnike Bošnjaka, Srba, Hrvata, Bosanaca i Hercegovaca, te nacionalnih manjina. Glasanjem na izborima ostvaruje se politički subjektivitet navedenih naroda.

II

Preambula svakog ustava je njegov svečani dio o tome ko usvaja ustav. To je uvijek narod kao politički, a ne pravni subjekt. U Ustavu BiH to su konstitutivni narodi – Bošnjaci, Hrvati i Srbi (zajedno sa ostalima), te građani Bosne i Hercegovine. Dakle, muslimani kao narod, odnosno politički subjekat, ne postoje. Ova tri naroda zajedno sa ostalima su prema preambuli politički subjekti koji usvajaju Ustav Bosne i Hercegovine.

U normativnom dijelu Ustava Bosne i Hercegovine Bošnjaci se spominju kao politički narod čiji politički predstavnici učestvuju u formiranju Doma naroda u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine kao politički subjekat vitalnog nacionalnog interesa, da u Ustavnom sudu dvojica sudija budu Bošnjaci, te da imaju svog političkog predstavnika u Predsjedništvu BiH i svoga predstavnika u Upravnom odboru Centralne banke BiH.⁹ Ove ustavne odredbe su specifične. Prvo, to su neposredno primjenjive odredbe Ustava BiH, što znači da njih u pravnom poretku ne treba konkretizirati, jer se direktno primjenjuju.¹⁰ To je i razumljivo jer su Bošnjak kao stvarni građanin i Bošnjaci kao politički narod konkretni politički subjekti, čije djelovanje u ustavnom poretku države Bosne i Hercegovine štite ne samo Ustav iz Aneksa IV, nego i Ustav entiteta FBiH, RS i kantonalni ustavi. Drugo,

⁸ *Abeceda demokracije*, ibid., str. 59. i 60.

⁹ Članovi IV tačka 1. i tačka 3. d) IV tačke e) i f), V, VI, VII Ustava BiH.

¹⁰ Miodrag Jovičić, *O ustavu, teorijsko-komparativna studija*, Beograd, Savremena administracija, 1977, str. 208–210.

ove norme su pravne odredbe samo u formalnom smislu, dok u materijalnom smislu one i ne postoje, jer Bošnjaci nisu pravni, nego politički subjekat sa zahtjevom da Bosna i Hercegovina bude njihova domovina. U posljednje vrijeme u Bosni i Hercegovini pojavile su se lažne dileme oko narodnog imena Bošnjak. Hans Kelsen objašnjava da mogu postojati tri vrste ljudskog ponašanja u odnosu prema pravnom poretku. Čovjek može biti podređen pravnoj normi, stvarati je ili odpravne norme biti slobodan. U užem smislu, čovjek je podređen pravnom poretku ako je njegovo ponašanje pravno obavezno, tj. ako suprotno ponašanje zahtijeva primjenu pravne prinude.¹¹ U skladu sa Kelsenovom podjelom, ustavne odredbe o političkom subjektivitetu su takve pravne prirode da im se *mora podrediti*, što znači da u formalnopravnom smislu „muslimanski narod“ nije pravno priznat Ustavom BiH. Takve pojave, tvrdnje, mišljenja i tendencije predstavljaju povredu preambule Ustava BiH i kršenje ustavnih odredbi koje sadrže ovaj pojam i uređuju ponašanje ovog političkog subjekta. Danas je pojam Bošnjak nesporan. Amandmanom LXXXI na Ustav Republike Bosne i Hercegovine bosanskim muslimanima potvrđeno je njihovo narodno ime – Bošnjak. Odredba ovog amandmana regulirala je da je Republika Bosna i Hercegovina „suverena i nezavisna država ravnopravnih građana, naroda Bosne i Hercegovine – Bošnjaka, Srba i Hrvata i pripadnika drugih naroda koji u njoj žive“.

Pogrešno imenovanje Bošnjaka navodno kao muslimanskog naroda povezano je i sa pogrešnim razumijevanjem neposredno primjenjivih ustavnih odredbi o građanskim slobodama državljana Bosne i Hercegovine islamskog kulturno-povijesnog kruga. Hans Kelsen ih naziva *Freiheitsrechte*, što se može prevesti kao *prava na slobodu*. U vezi sa navedenim društvenim pojavama usko je povezana sloboda izražavanja mišljenja. To je osobina samo Bosne i Hercegovine, dok u svim ostalim evropskim zemljama ova ustavna sloboda kao dio njihovog demokratskog političkog i pravnog poretka ima drugačiji smisao. U Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda regulirano je da *svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo uključuje slobodu mišljenja i slobodu primanja i prenošenja informacija i ideja, bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice*. Iz ove odredbe je vidljivo da se pojam i politički

¹¹ Hans Kelsen, op. cit., str. 150.

subjektivitet Bošnjaka ne može podvesti pod ovu ustavnu slobodu priznatu u Deklaraciji UN-a o ljudskim pravima i u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Naime, ovu slobodu karakterizira *nemiješanje javne vlasti u njeno ostvarivanje*, dok je pojam Bošnjak kao politički subjekat povezan sa imperativnim normama Ustava BiH u duhu Kelsenove teorije o tri vrste ljudskog ponašanja. Dakle, u Bosni i Hercegovini ova ustavna sloboda i njena primjena postale su pravni osnov za postojanje Bošnjaka. To je pogrešno, zato što se sloboda mišljenja i njeno izražavanje odnosi na pojedinca kao političkog i pravnog subjekta u modernoj državi. Suprotno svom evropskom pravnom smislu i naslijeću ova ustavna odredba je u Bosni i Hercegovini postala osnov kolektivnog identiteta koji se u evropskoj demokratskoj tradiciji ne može svrstati u kolektivno ljudsko pravo. Naime, narod nije subjekat ljudskih prava, nego građani koji ga čine. Izjašnjenje da je neko musliman, a ne Bošnjak, otvara proces odumiranja države Bosne i Hercegovine, jer broj građana Hrvata i Srba koji danas smatraju Bosnu i Hercegovinu svojom državom nije politički relevantan. Opisani odnos slobode izražavanja mišljenja i političkog egzistiranja Bošnjaka pokazuje da još uvijek nije završen historijski proces političkog sazrijevanja Bošnjaka.

Dosljedna primjena slobode izražavanja je i ustavni normativnopravni osnov za ostvarivanje etičko-političkog ideala tolerancije. U političkom smislu tolerancijom se odustaje od primjene državne prisile protiv izraženog mišljenja i djelovanja pojedinaca i grupa, iako se ona razlikuju od vladajućeg uvjerenja i sistema vrijednosti.¹² Ova ideja bila je osnova za usvajanje Okvirne konvencije Vijeća Evrope za zaštitu nacionalnih manjina. Ovaj međunarodni pravni akt regulira da se pripadnicima nacionalnih manjina odrđava i razvija njihova kultura i očuva suština njihovog identiteta, kao što su *religija*, jezik, tradicija i kulturno naslijeće.¹³ Iz ove odredbe vidi se da ova konvencija jasno razlikuje pojmove naroda kao političkog subjekta i vjere kao jednog od prava pripadnika nacionalnih manjina u bilo kojoj evropskoj državi. U skladu s tim, Bošnjaci su nacionalne manjine u SR Njemačkoj, SR Austriji, Kraljevini Švedskoj, republikama Sloveniji, Hrvatskoj, Srbiji, Crnoj Gori, Kosovu, Makedoniji i Albaniji.

¹² *Abeceda demokracije*, op. cit., str. 27.

¹³ Član 5. stav 1. Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina.

Uzrok ovim procesima je i nepostojanje u Ustavu BiH građanina kao osnovnog političkog subjekta, koji bi primjenom slobode izražavanja mišljenja dokinuo ovaj specifičan odnos slobode mišljenja i bošnjačkog identiteta.

Bošnjaci kao politički subjekat ostvaruju se jedino u političkim institucijama države Bosne i Hercegovine u duhu tolerancije kao elementarne evropske demokratske tekovine.

Pojam musliman može se podvesti jedino pod pojam slobode vjeroispovijesti, jer muslimanstvo nije politički subjektivitet, nego lična sloboda svakog pojedinca dok svojim ponašanjem ne remeti ustavni poredak u zemlji, odnosno slobodu pojedinaca u društvu u kojem žive. U Evropskoj konvenciji je normirano da svako ima pravo na slobodu misli, savjesti i religije. Ovo pravo uključuje i slobodu čovjeka da bira sam ili zajedno sa drugima, javno ili privatno, ispoljava vjeru ili uvjerenje molitvom, podučavanjem, prakticiranjem i savjetovanjem.¹⁴ O vjernicima se u evropskim državama ne vodi nikakva državna evidencija, jer vjerovanje u Boga nije pravna stvar. Evidencije u Islamskoj zajednici, Katoličkoj i Pravoslavnoj crkvi te Jevrejskoj općini su podaci o njihovim članovima, a ne o vjernicima.

U skladu sa ustavnom odredbom o slobodi misli, savjesti i vjera, Parlamentarna skupština BiH usvojila je Zakon o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica, kojim je ona konkretizirana. Ovo pravo nauka svrstava u upravno pravo s obzirom na osobe.

Poštujući vlastita naslijeđa i tradicionalne vrijednosti tolerancije i suživota prisutnih u viševjerskom karakteru Bosne i Hercegovine, a u namjeri da se doprinese unapređivanju međusobnog razumijevanja i poštivanja prava na slobodu savjesti i vjere, ovim zakonom uređuje se jedinstveni pravni okvir u kojem će sve crkve i vjerske zajednice u Bosni i Hercegovini djelovati i biti izjednačene u pravima i obavezama bez ikakve diskriminacije.

Ovim zakonom garantira se svakom čovjeku pravo na slobodu savjesti i vjere u skladu sa Ustavom Bosne i Hercegovine (u daljnjem

¹⁴ Član 9. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

tekstu: Ustav), najvišim međunarodnim standardima ljudskih prava sadržanih u međunarodnim deklaracijama i konvencijama o slobodi savjesti i vjere, koji su sastavni dio Ustava i pravnog sistema Bosne i Hercegovine.¹⁵

Svako ima pravo na slobodu vjere i uvjerenja, uključujući slobodu javnog ispovijedanja, odnosno neispovijedanja vjere. Isto tako, svako ima pravo prihvatiti ili promijeniti vjeru, kao i slobodu – bilo sam ili u zajednici s drugima, javno ili privatno – da na bilo koji način očituje svoja vjerska osjećanja i uvjerenja obavljanjem obreda, izvršavanjem i pridržavanjem vjerskih propisa, držanjem do običaja i drugih vjerskih aktivnosti. Svako ima pravo na vjersku pouku, koju će vršiti samo osobe koje na tu službu imenuje službeno tijelo ili predstavnik njegove crkve ili vjerske zajednice kako u vjerskim ustanovama tako i u javnim i privatnim predškolskim ustanovama i osnovnim školama i višim nivoima obrazovanja, što će se regulirati posebnim propisima.¹⁶

Ostvarivanje vjerskih sloboda povezano je sa organiziranjem vjerskih institucija. Crkve i vjerske zajednice su zajednice, ustanove i organizacije vjernika, osnovane u skladu s vlastitim propisima, naučavanjima, vjerama, tradicijama i praksom, kojima je priznata pravna sposobnost i upisane su u Registar crkava i vjerskih zajednica u Bosni i Hercegovini.¹⁷

Iz odredbe o kontinuitetu pravne osobnosti crkava i vjerskih zajednica vidi se da je pojam *musliman* isključivo vjerske naravi, jer se Islamska zajednica sastoji od svojih članova koji sebe smatraju muslimanima u skladu sa načelima islama.¹⁸

Ovim zakonom potvrđuje se kontinuitet svojstva pravne osobe historijski zasnovanim crkvama i vjerskim zajednicama u Bosni i

¹⁵ Član 1. Zakona o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, br. 5/04 od 19. marta 2004).

¹⁶ Član 4. stav 1. Zakona o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica u Bosni i Hercegovini.

¹⁷ Član 2. tačka 3. Zakona o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica u Bosni i Hercegovini.

¹⁸ Član 8. stav 2. Zakona o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica u Bosni i Hercegovini.

Hercegovini u skladu s vjerskim propisima i unutrašnjom organizacijom u Islamskoj zajednici u Bosni i Hercegovini, Srpskoj pravoslavnoj crkvi, Katoličkoj crkvi i Jevrejskoj zajednici Bosne i Hercegovine kao i svim ostalim crkvama i vjerskim zajednicama kojima je priznato svojstvo pravne osobe prije stupanja na snagu ovog zakona.

Zakonom su regulirani i odnosi između vjerskih zajednica i njihova pravna obaveza da postupaju u skladu sa pravnim poretkom, javnom sigurnošću, moralom ili na štetu života i zdravlja, odnosno na štetu prava i sloboda drugih.¹⁹

Sloboda vjere ili uvjerenja uključuje pravo svake osobe, odnosno crkve i vjerske zajednice, da može očitovati svoju vjeru ili uvjerenje, bilo pojedinačno ili u zajednici s drugima, javno ili privatno.²⁰

Zakonom o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica uređen je i odnos vjerskih zajednica i države, u čijem radu učestvuju i Bošnjaci kao politički narod, a ne kao vjerska skupina. Sistematskim tumačenjem ustavnih odredaba o načinu formiranja vlasti i odredba iz ovog zakona vidi se da pojmovi Bošnjak i musliman nisu isto.

Crkve i vjerske zajednice odvojene su od države. To znači da država ne može priznati status državne vjere nijednoj vjeri niti status državne crkve ili vjerske zajednice nijednoj crkvi ili vjerskoj zajednici, te da država nema pravo miješati se u unutrašnju organizaciju i poslove crkava i vjerskih zajednica.

Na osnovu jednakosti prema svima država može davati materijalnu podršku crkvama i vjerskim zajednicama za očuvanje kulturne i historijske baštine, zdravstvene djelatnosti, obrazovne, karitativne i socijalne usluge koje pružaju crkve i vjerske zajednice, jedino pod uvjetom da crkve i vjerske zajednice spomenute usluge

¹⁹ Član 4. stav 2. i 3. Zakona o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica u Bosni i Hercegovini.

²⁰ Više o tome vidjeti u članu 7. Zakona o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica u Bosni i Hercegovini.

obavljaju bez ikakve diskriminacije, a posebno nediskriminacije na osnovu vjere ili uvjerenja.

Nijedna crkva ili vjerska zajednica, ni njeni službenici, ne mogu dobivati posebne privilegije od države u odnosu na druge crkve ili vjerske zajednice i njihove službenike, niti mogu formalno učestvovati u radu političkih ustanova, osim kako je navedeno u pravilu o pravu države.

Javnoj vlasti zabranjeno je bilo kakvo uplitanje prilikom izbora, imenovanja ili smjenjivanja vjerskih velikodostojnika, uspostavljanja struktura crkava i vjerskih zajednica ili organizacija koje vrše službu Božiju i druge obrede.²¹

Zakon o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica regulira i upravnu zaštitu vjera u Bosni i Hercegovini.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice ima pravo i obavezu svim državnim, entitetskim, kantonalnim i općinskim vlastima ukazati na slučajevne kršenja prava na slobodu vjere, te zahtijevati preduzimanje zakonom propisanih mjera kojima se sprečavaju takva kršenja.

Organ vlasti, kojem se obrati navedeno ministarstvo, dužan je u roku od sedam dana obavijestiti ovaj organ uprave o mjerama zaštite ugrožene slobode vjere.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice kontaktira i saraduje sa svim registriranim, i onim koje se spremaju za registraciju, crkvama i vjerskim zajednicama i raspravlja o svim pitanjima koja se odnose na slobodu vjere i pravni položaj crkava i vjerskih zajednica u skladu sa Ustavom, međunarodnim konvencijama i ovim zakonom.²²

Isto tako, svako izjašnjavanje kao Bošnjak-Musliman, Bošnjak-musliman, Musliman-Bošnjak, Bosanac-Musliman, Bosanac-musliman, Musliman-Bosanac, te u nekoj drugoj kombinaciji sa

²¹ Član 14. Zakona o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica u Bosni i Hercegovini.

²² Član 17. Zakona o slobodi vjera i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica u Bosni i Hercegovini.

pojmom Musliman ili musliman su također protivni Ustavu BiH, jer u ovom pravnom aktu taj pojam i politički subjekat ne postoji. Nakon Francuske revolucije u evropskoj demokratskoj tradiciji pisane odnosno formalne ustavnosti nikada se nije desilo spajanje naroda i slobode vjeroispovijesti u jedinstveni politički subjektivitet. To se ne treba desiti ni u Bosni i Hercegovini, jer je Ustav BiH definira kao demokratsku²³, a ne teokratsku državu. Kao što je već rečeno, nijedan narod u svijetu nije subjekat slobode vjeroispovijesti, nego pojedinci kao građani sa statusom pravnog subjekta u društvu u kome oni imaju slobodu, a ne pravnu obavezu da budu religiozni.

Ako bi se na popisu 2013. godine Bošnjaci izjasnili raznoliko, tj. kao Bošnjaci-Muslimani, Bošnjaci-muslimani, Muslimani-Bošnjaci, Bosanci-Muslimani, Bosanci-muslimani, Muslimani-Bosanci, ili u bilo kojoj drugoj kombinaciji sa ili bez pojma Musliman ili musliman, nestao bi njihov svjetovni politički subjektivitet. Tako npr. ako bi Bošnjaci u Srebrenici kao žrtve genocida ili žrtve ratnih zločina u RS izjasnile kao Muslimani ili Bosanci i Hercegovci, a u Federaciji Bosne i Hercegovine kao Bošnjaci, nastala bi dva ili tri naroda. U tom slučaju niko u Federaciji Bosne i Hercegovine ne bi imao pravo kazati da pripada društvenoj grupi nad kojim je izvršen djelimični genocid u Srebrenici (presuda Međunarodnog suda pravde sa sjedištem u Hagu), niti da pripada društvenoj grupi nad kojom su izvršeni ratni zločini (presude Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju i Ruandu). Svi Bošnjaci naseljeni u Republici Srpskoj ostali bi prepušteni sami sebi, a njihov politički subjektivitet bio bi znatno oslabljen i potpuno izoliran. Ako bi se pojavilo više ili sve navedene i trenutno nepoznate varijante izjašnjavanja pripadnika društvene grupe Bošnjaka, nastale bi još gore društvene i političke posljedice od historijskog značaja. U sociologiji narod se objašnjava kao društvena grupa koja naseljava određenu teritoriju²⁴ kao svoj prostor žiljenja. U skladu s tim, izjašnjavanje bosanskih muslimana kao pripadnika različitih naroda u Bosni i Hercegovini značilo bi znatno slabljenje, a u slučaju njihovog maksimalno različitog izjašnjavanja u Republici Srpskoj i Federaciji Bosne i Hercegovine uvod u teritorijalni raspad države Bosne i Hercegovine, jer bi u njenim entitetima živiljeli različiti

²³ Član I tačka 2. Ustava BiH.

²⁴ Salih Fočo, *Sociologija*, treće, izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Sarajevo, Svjetlost d.d., 2011, str. 257, 319–322.

narodi. Na osnovu takvih podataka između Bošnjaka, Bošnjaka-Muslimana, Bosanaca-Muslimana itd. mogle bi se lako opravdati slabe društvene veze između ovih naroda uvjetovane izuzetno složenim pravnim poretkom u Bosni i Hercegovini. Ovaj poredak čine poreci na nivou države Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske, na kantonalnom nivou vlasti u Federaciji Bosne i Hercegovine, te nivou lokalne samouprave u cijeloj Bosni i Hercegovini.

III

O stanovništvu kao uvjetu za nastanak i postojanje politički nezavisne i suverene države vode se posebne evidencije. Svakih deset godina vrši se popis stanovništva kao subjektivnog činioca proizvodnje²⁵ radi izrade kvalitetnih planova i programa ekonomskog razvoja društva. U tu svrhu Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine usvojila je Zakon o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini 2013. godine.

Podaci o stanovništvu su materijalni akti uprave, odnosno akti dokumentovanja koji se evidentiraju u odgovarajućim knjigama Agencije za statistiku BiH.

Popisom stanovništva bit će obuhvaćene sljedeće teme: mjesto uobičajenog stanovanja, ime, ime oca ili majke, prezime, spol, datum rođenja i jedinstveni matični broj građana, mjesto rođenja, prisustvo, dužina i namjera prisustva/odsustva u mjestu popisa, mjesto stanovanja neposredno po rođenju, mjesto stalnog stanovanja osoba u vrijeme popisa iz 1991. godine, da li je osoba bila izbjeglica iz Bosne i Hercegovine, da li je bila raseljena osoba u Bosni i Hercegovini, da li osoba ima formalnopravni status raseljene osobe i da li namjerava da se vrati u mjesto odakle je raseljena, naselje Bosne i Hercegovine iz kojeg se osoba doselila i godina doseljenja, da li je osoba ikada živjela van Bosne i Hercegovine godinu i dužine, mjesec i godina doseljenja i država iz koje je osoba doselila, razlozi doseljenja u Bosnu i Hercegovinu, zakonsko bračno stanje, vanbračna zajednica, broj živorođene djece i

²⁵ Miladin Korać – Tihomir Vlaškalić, *Politička ekonomija*, 7. izdanje, Rad, 1977, str. 38. i 39.

mjesec i godina njihovog rođenja, državljanstvo, etnička/narodna pripadnost, maternji jezik, vjeroispovijest, pismenost, najviša završena škola, stečeno zvanje, škola koju osoba pohađa, trenutni status aktivnosti, položaj u zaposlenosti, grana ekonomske djelatnosti firme (na glavnom poslu), zanimanje, glavni izvor sredstava za život, da li je osoba izdržavana, aktivnost izdržavaoca, mjesto rada, odnosno pohađanja škole i učestalost vraćanja u mjesto stalnog stanovanja, funkcionalna sposobnost osobe da obavlja svakodnevne aktivnosti i uzrok invaliditeta, dužina i zemlja boravka u inozemstvu za civilne osobe na privremenom radu i boravku u drugoj državi i mjesto prebivališta u Bosni i Hercegovini za njih i članove njihovih porodica.²⁶

Ako bi se neko na popisu u anketni listić upisao kao pripadnik muslimanskog naroda, ili kao Bošnjak-Musliman, Bošnjak-musliman, Musliman-Bošnjak, Bosanac-Musliman, Bosanac-musliman, Musliman-Bosanac, te u nekoj drugoj kombinaciji sa pojmom Musliman ili musliman, takvi podaci bi bili protivustavni. Njegovo poništenje mogu tražiti aktivno legitimirana lica, prema Ustavu BiH: „Disputes may be referred only by a member of the Presidency, by the Chair of the Council of Ministers, by the Chair or a Deputy Chair of either chamber of the Parliamentary Assembly, by one-fourth of the members of either chamber of the Parliamentary Assembly, or by one-fourth of either chamber of a legislature of an Entity“.²⁷ Materijalni pravni osnov za ovu legitimaciju reguliran je također u Ustavu BiH. Prvi se odnosi na zadatak Ustavnog suda: „The Constitutional Court shall uphold this Constitution“.²⁸ Drugi se odnosi na ustavnopravnu obavezu o ljudskim pravima i njihovim međunarodnim standardima: „Bosnia and Herzegovina and both Entities shall ensure the highest level of internationally recognized human rights and fundamental freedoms. The rights and freedoms set forth in the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental

²⁶ Član 8. Zakona o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini 2013. godine.

²⁷ Član VI stav 3. pod tačkom a) Ustava BiH: „Sporove može pokrenuti član Predsjedništva, predsjedavajući Vijeća ministara, predsjedavajući ili njegov zamjenik bilo koga doma Parlamentarne skupštine, jedna četvrtina članova/delegata bilo koga doma Parlamentarne skupštine, ili jedna četvrtina članova bilo koga doma zakonodavnog organa jednog entiteta“.

²⁸ Član VI stav 3. Ustava BiH: „Ustavni sud će zaštititi ovaj Ustav“.

Freedoms and its Protocols shall apply directly in Bosnia and Herzegovina. These shall have priority over all other law“.²⁹ To znači da popisivači i osobe koje se popisuju moraju poštovati ovu ustavnu odredbu. Ako je ne budu poštovali, takvim podacima krši se Ustav BiH. Ova obaveza je regulirana i u Zakonu o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini. Popisivači i sve druge osobe koje obavljaju i učestvuju u poslovima popisa dužni su blagovremeno i na propisan način obavljati poslove popisa. Prilikom obavljanja svojih poslova dužni su dati na uvid svoje ovlaštenje osobama koje popisuju. Popisivanje se vrši svaki dan u vremenu od 09,00 do 21,00 sat u prisustvu najmanje jedne odrasle osobe u domaćinstvu.³⁰ Pojam „na propisan način“ je pravni standard čiji se smisao utvrđuje sistematskim tumačenjem sa navedenim ustavnim odredbama o ljudskim pravima. Dakle, način popisivanja nije propisan samo ovim zakonom, nego i odredbama Ustava BiH o ljudskim pravima. U skladu s tim, podatak da je državljani BiH pripadnik muslimanskog naroda potpuno je protivustavan i može se pred Ustavnim sudom BiH tražiti zaštita Ustava BiH poništavanjem protivpravnih podataka o nacionalnoj pripadnosti. Pravila Ustavnog suda BiH sadrže odredbe o uvjetima dopustivosti apelacija protiv presuda bilo kojeg suda u BiH prema Ustavu BiH. Prema ovim Pravilima može se ispitivati i dopustivost zahtjeva u sporovima između entiteta, Bosne i Hercegovine i entiteta ili entitetâ ili institucija Bosne i Hercegovine i usklađenosti specijalnih paralelnih odnosa sa susjednim državama. Zahtjev se može podnijeti i za ispitivanje usaglašenosti zakona koji se primjenjuje u sudskom postupku sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i temeljnim slobodama i njenim protokolima ili zakonima Bosne i Hercegovine ili općim načelom međunarodnog javnog prava. Ovaj zahtjev podnosi se i za zaštitu vitalnog nacionalnog interesa konstitutivnih naroda.³¹ Odredbe iz Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine također su podređene ustavnoj normi da će Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i

²⁹ Član II stav 1. i 2. Ustava BiH: „Bosna i Hercegovina i oba entiteta će osigurati najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda. Prava i slobode predviđeni u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i u njenim protokolima direktno se primjenjuju u Bosni i Hercegovini. Ovi akti imaju prioritet nad svim ostalim zakonima.“

³⁰ Član 17. Zakona o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini u 2013. godini.

³¹ Članovi IV stav 3. pod tačkom f) i VI stav 3. pod tačkama a), b) i c).

temeljnih sloboda „have priority over all other law.“³² To znači da je Ustavni sud BiH nadležan i za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u skladu ustavnom odredbom da „Constitutional Court shall uphold this Constitution“, iako u Pravilima Ustavnog suda Bosne i Hercegovine nema nijedne odredbe o zaštiti ljudskih prava povrijeđenih protivpravnim materijalnim aktom uprave, odnosno aktom dokumentovanja kojim je evidentiran takav podatak. Slijedi da Ustavni sud mora zaštititi Ustav BiH i ako je povrijeđena neposredno primjenjiva materijalna ustavna odredba o slobodi izražavanja mišljenja i slobodi misli, savjesti i religije. Dakle, Ustavni sud BiH pruža zaštitu ovim slobodama, a ne samo ako je drugi sud posumnjao da su ljudska prava i slobode povrijeđene, kao procesne pretpostavke za apelaciju Ustavnom sudu BiH.

Zakon o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini 2013. godine sadrži i kaznene odredbe.

U prvoj grupi su predviđene kazne za prekršaj učesnika u popisu. Novčanom kaznom u iznosu od 100 KM do 10.000 KM kaznit će se za prekršaj fizička osoba obuhvaćena popisom ili osoba koja je obavezna dati podatke o odsutnim članovima domaćinstva, odnosno roditelj, usvojitelj ili staratelj za dijete mlađe od 15 godina ako odbije odgovoriti na pitanja u popisnim obrascima ili dati netačne i nepotpune odgovore.³³ U skladu sa ovom odredbom svaka osoba koja zatraži da se upiše Musliman, Bošnjak-Musliman, Bošnjak-musliman, Musliman-Bošnjak, Bosanac-Musliman, Bosanac-musliman, Musliman-Bosanac, te u nekoj drugoj kombinaciji sa pojmom Musliman ili musliman kao narodno ime bit će novčano kažnjena. Naime, pojmovi Musliman i musliman su vjerske naravi. Pojam Musliman bilo je političko rješenje za Bošnjake u Ustavu SFRJ i SRBiH³⁴ iz 1974. godine, jer pojam Bošnjak i politički subjektivitet Bošnjaka nije bio pravno priznat, odnosno nije bio dio političke kulture SFRJ.

U drugoj grupi propisana je i kazna za nepostupanje po instrukcijama. Novčanom kaznom u iznosu od 100 KM do 10.000 KM

³² Član II stav 2. Ustava BiH.

³³ Član 43. Zakona o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini u 2013. godini.

³⁴ Član 1. Ustava SRBiH i član 1. Ustava SFRJ.

kaznit će se učesnici u popisu ili osoba koja obavlja poslove i zadatke u vezi za popisom, ako protiv svoje volje osobe obuhvaćene popisom utiču na tu osobu da se protiv svoje volje izjasni o etničkoj ili nacionalnoj pripadnosti ili vjeri. Ove osobe kaznit će se i ako blagovremeno i na propisan način ne obavljaju poslove popisa, te ne čuvaju kao službenu tajnu sve podatke koji se odnose na njihove osobne, porodične i imovinske prilike.³⁵

Zakon o prekršajima BiH primjenjuje se na postupanje i nadležnost ovlaštenih organa u Bosni i Hercegovini koji odlučuju o ovim prekršajima.³⁶ Ovaj pravni akt ne regulira kriterije za odmjerenje kazne, tako da je njeno određivanje prepušteno slobodnoj procjeni nadležnih organa vlasti u Bosni i Hercegovini.

U Zakonu o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini 2013. godine predviđeno je i popisivanje državljanstva. To je pogrešno, jer državljanstvo nije demografski podatak. Utvrđivanje broja bh. državljana nije relevantno za ekonomski razvoj stanovništva. U nauci međunarodnog privatnog prava državljanstvo se objašnjava kao kriterij za izbor mjerodavnog prava u osobnom pravnom statusu, porodičnopравnim i nasljednopравnim odnosima s internacionalnim obilježjem.³⁷ Zato ne treba da se prikupljaju podaci o ovoj vrsti upravnopравnog odnosa. Osim toga, evidencija o bh. državljanima vodi se u matičnim knjigama državljana općinskih službi za opću upravu iz kojih se može dobiti izvod iz ovih knjiga (radi dokazivanja statusa bh. državljanina). Zakon o matičnim knjigama FBiH propisuje odredbe o matičnom registru. Matični registar (u daljnjem tekstu: Registar) predstavlja posebnu elektronsku bazu podataka o osobama upisanim u matične knjige koji se vodi u općini, odnosno gradu u koji su uvezani svi matični uredi sa područja općine i grada. Svi ovi registri elektronski su povezani sa Jedinim centralnim registrom Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova, a sadrže sve podatke sa teritorije Federacije. Registar podrazumijeva vođenje, održavanje, čuvanje, korištenje, razmjenu i zaštitu podataka u

³⁵ Član 44. Zakona o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini u 2013. godini.

³⁶ Član 45. Zakona o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini u 2013. godini.

³⁷ Edin Muminović, *Osnovi međunarodnog privatnog prava*, Univerzitetska knjiga, 1997, str. 81.

matičnoj knjizi državljana, matičnoj knjizi vjenčanih i matičnoj knjizi umrlih. U Registar se upisuju sve činjenice o osobnim i porodičnim stanjima građana upisanih u matične knjige hronološkim redom. Jedinstvena struktura elektronske baze podataka za općinske registre povezane u Jedinstveni centralni registar uspostavlja se kako je utvrđeno u propisu o jedinstvenoj strukturi elektronske baze podataka za Matični registar i načinu njegovog vođenja i korištenja.³⁸ Takvi precizni podaci ne dopuštaju statističku grešku, tako da državljanstvo nikako ne može biti demografski podatak.

Evropski parlament i Savjet usvojili su Uredbu o popisu stanovništva i stanova, br. 763/2008 od 9. jula 2008. godine.

Predmet ove uredbe je normiranje zajedničkih pravila za pripremanje sveobuhvatnih podataka o stanovništvu i stanju stanova u periodu od deset godina.³⁹

Države članice prosjećuju Evropskoj komisiji (Eurostatu) podatke o stanovništvu, koji obuhvataju demografska, socijalna i ekonomska obilježja osoba, porodica i domaćinstava kao i podatke o stanju stanova na nacionalnom, regionalnom i mjesnom nivou navedenih u dodatku.⁴⁰

Radi provođenja Uredbe br. 763/2010 Evropska unija je usvojila tri uredbe. To su:

– Uredba Komisije br. 1201/2009 radi provođenja Uredbe Evropskog parlamenta i Savjeta o popisu stanovništva i stanova u tehničkim specifikacijama sadržaja i pojedinačnom raščlanjivanju tih sadržaja (tekst se odnosi na evropski ekonomski prostor);

– Uredba Komisije br. 519/2010 radi usvajanja programa statističkih podataka i metapodataka za popis stanovništva i naroda prema Uredbi Evropskog parlamenta i Savjeta, br. 763/2008 od 16. juna 2010. godine; te

– Uredba Komisije br. 1151/2010 radi provođenja Uredbe Evropskog parlamenta br. 763/2008 u odnosu na modalitete i strukturu

³⁸ Član 33. u vezi sa članom 79. stav 1. tačka 3. Zakona o matičnim knjigama FBiH („Službene novine FBiH“, br. 37/12 od 03. 05. 2012. godine).

³⁹ Član 1. Uredbe br. 763/2008.

⁴⁰ Član 3. Uredbe br. 763/2008.

izvještaja o kvalitetu kao i tehničkom formatu za prosljeđivanje podataka.

Prema Uredbi br. 763/2008 demografski podatak čine i podaci o državljanstvu (na njemačkom *Staatsangehörigkeit*, na francuskom *la nationalité*, na engleskom jeziku *nationality*). U dodatku ove uredbe državljanstvo se definira kao posebna pravna veza između osoba i njihovih država, koje se stiče rođenjem ili naturalizacijom, tj. prirođenjem (zavisno od nacionalnih propisa izjavom, izborom, vjenčanjem ili na druge načine).

Ispravan smisao državljanstva može se shvatiti sistematskim tumačenjem ovog pravila sa primarnim pravom EU i nacionalnim pravom država članica.

U Evropskoj uniji ne postoji državljanstvo kao i u njenim državama članicama. Naime, nacionalno državljanstvo je primarno, a unijsko građanstvo je sekundarno. To se vidi iz odredbe da u Uniji postoji unijsko građanstvo koje dopunjuje nacionalno državno građanstvo, ali ga ne zamjenjuje. Ko ima državljanstvo države članice, on je i unijski građanin.⁴¹ Iz ove odredbe proizlazi da Unija ne skuplja statističke podatke o broju svojih državljana, nego države članice, jer ne sadrži i norme o sistemima sticanja unijskog građanstva.

Sistematskim tumačenjem navedenog pravila o državljanstvu iz dodatka na ovu uredbu sa nacionalnim pravom država članica može se saznati da ova pravna veza nije puki javnopravni odnos kao u Bosni i Hercegovini, nego da ovo upravno pravo s obzirom na osobe ima i svoju ontološku osnovu. Tako Zakon o državljanstvu SR Njemačke, usvojen 1913. godine u Carskoj Federaciji, važi i danas⁴². Sadržaj odredbu da je Nijemac ko ima njemačko državljanstvo.⁴³ Dakle, ovim pravnim aktom su potpuno izjednačeni Nijemci kao nacija i državljani. U Francuskoj pojam državljanstva može se tumačiti jezički. Naime, u jednojezičkom rječniku francuskog jezika *Le Petit Robert* objašnjava se da pojam *nationalité* ima dva značenja. Prvo, to podrazumijeva

⁴¹ Član 20. stav 1. Ugovora o načinu rada EU.

⁴² Rolf Schmidt, *Staatsorganisationsrecht sowie Grundzüge des Verfassungsprozessrechts*, 4. izdanje, 2004, str. 13.

⁴³ § 1. Zakona o državljanstvu SR Njemačke.

„postojanje ili volju za postojanjem kao nacije grupe ljudi ujedinjenih u teritorijalnu, jezičku, tradicionalnu zajednicu, te zajednicu ŕelja“. U drugom znaĉenju nacionalnost je sinonim za graĉanstvo.⁴⁴ U britanskom pravu *The British Nationality Act* iz 1981. godine, a zatim *The Nationality, Immigration and Asylum Act* 2002. godine takoĉer u svom zvaniĉnom nazivu povezuju odnosno poistovjeĉuju drŕavljanstvo i naciju.

Na osnovu ovog tumaĉenja moŕe se zakljuĉiti da predmet popisa u Evropskoj uniji ili u evropskim drŕavama koje teŕe ovoj Uniji jeste sticanje realne slike o prostornom rasporedu evropskih nacija na teritoriji Evropske unije. Na osnovu tih podataka moĉi Će se izraĉivati viŕe ili manje detaljni grafikoni o nacionalnoj gustoĉi Ćitavog stanovniŕtva u Evropskoj uniji. Ti podaci potrebni su i za zaŕtitu nacionalnih manjina u Evropi u skladu sa odgovarajuĉom konvencijom Vijeĉa Evrope.

Povezanost odnosno istovjetnost drŕavljanstva i nacionalnosti moŕe se saznati iz odredaba o uvjetima priroĉenja. U Saveznoj Republici Njemaĉkoj strani drŕavljanin mora poznavati ŕivotne okolnosti u toj zemlji da bi postao njemaĉki drŕavljanin.⁴⁵ *Code civil* sadrŕi odredbu da niko ne moŕe biti naturaliziran (priroĉen) ako ne dokaŕe svoje prilagoĉavanje francuskoj zajednici, a osobito, prema svojim uvjetima, dovoljnim poznavanjem jezika, historije, kulture i francuskog druŕtva, Ćiji nivo i modaliteti evaluacije su utvrĉeni u dekretu Drŕavnog savjeta, i prava i obaveze dodijeljena francuskim drŕavljanstvom, kao i pristupanjem esencijalnim principima i vrijednostima Republike. Nakon kontrole njegovog prilagoĉavanja zainteresirani potpisuje ispravu o pravima i obavezama francuskih graĉana. Ova isprava koju je dekretom odobrio Drŕavni savjet, poziva na principe, vrijednosti i simbole bitne za Republiku Francusku.⁴⁶ U britanskom pravu za priroĉenje je potrebno imati prebivaliŕte u trajanju od pet godina prije podnoŕenja zahtjeva za naturalizaciju. Drŕavni sekretar mora se uvjeriti da je podnosilac zahtjeva osoba sa dobrim liĉnim osobinama, da dobro poznaje engleski, velŕki ili gelski jezik i namjerava imati svoje prebivaliŕte u Ujedinjenom Kraljevstvu, osim

⁴⁴ Paul Robert, *Le Nouveau Petit Robert de la langue franĉaise*, 2006, str. 1710.

⁴⁵ Ŧ 10. stav 1. taĉka 7. Zakona o drŕavljanstvu SR Njemaĉke.

⁴⁶ Ćlanovi 21–24. u *Code civil*.

ako je imenovan na neko radno mjesto u skladu sa zakonom. Potvrda o naturalizaciji ne može se dati ako nije data zakletva i obećanje. Podnosilac se mora zakleti na vjernost i obećati lojalnost Ujedinjenom Kraljevstvu, poštujući njegove vrijednosti i zakone. Zakon iz 2002. godine dodatno traži formalnosti i obećanje na vjernost, te dovoljno poznavanje života u Ujedinjenom Kraljevstvu.⁴⁷

Popisivanje podataka o državljanstvu u Bosni i Hercegovini je posebno složen problem, ukoliko bi se dosljedno primjenjivali izloženi standardi Evropske unije. Ako bi se upisivalo i državljanstvo entiteta, postavlja se pitanje šta bi bilo sa Bošnjacima i Hrvatima u Republici Srpskoj. Da li bi se oni mogli smatrati Srbima? Takav podatak bio bi netačan. U tom slučaju Bošnjaka i Hrvata naseljenih u RS ne bi bilo u podacima, a što u stvarnosti nije tačno. Kako dosljednom primjenom ovih evropskih standarda nazvati Srbe, Hrvate i Bošnjake koji imaju federalno državljanstvo? Da li kao bh. federalci? To u pravnoj teoriji ne postoji. Zato je najbolje ne upisivati državljanstvo kao javnopravni odnos države i pojedinca, nego ostaviti samo da se može upisati etnička/narodna pripadnost. Pred Ustavnim sudom BiH treba tražiti da se u Zakonu o popisu stanovništva, stanova i domaćinstava u BiH u 2013. godini ukine pravna obaveza upisivanja državljanstva u anketni listić, jer će pred organima Evropske unije Bošnjaci, Srbi i Hrvati u FBiH postojati kao konstitutivni narod u Bosni i Hercegovini prema Ustavu BiH, dok ih u podacima o državljanstvu neće biti. Isti je slučaj i sa RS. Dakle, takvi podaci su protivpravni.

⁴⁷ Hilaire Barnett, *Constitutional & administrative law*, 5. izdanje, Cavendish Publishing Limited, 2004, str. 640. i 641.